

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра цифрових технологій фінансових операцій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: *«Обліково-аналітичне забезпечення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками на прикладі ТОВ «Профаудит»»*

на здобуття ступеню вищої освіти «бакалавр»

Здобувачки Іванової О.П.

2 курсу 2 роки 22 групи

Керівник проф. Ткачук Г.О.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від ”14“ червня 2023 р., протокол №18.

Завідувачка кафедри цифрових технологій фінансових операцій

_____ проф. Ткачук Г.О.

Одеса – 2023 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки бізнесу і контролю
Кафедра цифрових технологій фінансових операцій
Ступінь вищої освіти “бакалавр”
Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”
Освітня програма “Облік і аудит”

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри
цифрових технологій
фінансових операцій

_____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Івановій Ользі Петрівні

-
1. Тема роботи: ***«Обліково-аналітичне забезпечення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками на прикладі ТОВ «Профаудит»***
 2. Затверджена наказом ОНТУ від 22 серпня 2022 р. наказ № 473-03
 2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***14 червня 2023 р.***
 3. Вихідні дані до роботи: ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2021-2022 р.р.***
-
4. Перелік питань, які потрібно розробити: ***Теоретичні основи обліку та внутрішньогосподарського контролю об'єкту дослідження. Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства за 2021-2022 роки. Особливості організація бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку та контролю об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.***
-

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) –
6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 15 лютого 2023 р.

Керівник _____ проф. Ткачук Г.О.

Завдання прийняв до виконання _____ Іванова О.П.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	15.02.23 - 20.04.23	
2. Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства	21.04.23 - 15.05.23	
3. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку і контролю за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому	16.05.23 - 05.06.23	
4. Оформлення кваліфікаційної роботи	06.06.23 - 13.06.23	

Здобувач-дипломник _____ Іванова О.П.

Керівник роботи _____ проф. Ткачук Г.О.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник Іванова О.П. _____

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу: **«Обліково-аналітичне забезпечення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками на прикладі ТОВ «Профаудит»**

Метою кваліфікаційної роботи є розкриття питань щодо бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями і замовниками і пошуку шляхів вдосконалення обліку відповідно до закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність України» і національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Дана робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій та списку літератури.

Перший розділ присвячений теоретичним положенням організації обліку розрахунків з покупцями і замовниками та особливостям внутрішньогосподарського контролю за тематикою кваліфікаційної роботи.

У другому розділі представлено аналіз фінансового стану підприємства та стану розрахунків.

Третій розділ роботи присвячений особливостям бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками на даному підприємстві.

У завершальній частині кваліфікаційної роботи сформульовані пропозиції і рекомендації по удосконалення обліку та контролю на підприємстві.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини - 73 с.

таблиць - 18

рисуноків - 4

ЗМІСТ

Вступ	6
1. Організаційні та методичні аспекти організації обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями і замовниками	8
1.1. Види та форми розрахунків по товарним операціям	8
1.2. Дебіторська заборгованість та резерв сумнівних боргів	19
1.3. Особливості обліку розрахункових операцій з покупцями і замовниками та їх документування	29
1.4. Організація системи внутрішньогосподарського контролю розрахункових операцій на підприємстві	38
2. Загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Профаудит» та аналіз її фінансових показників	46
2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства	46
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	49
3. Практика бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками на прикладі ТОВ «Профаудит»	59
3.1. Організація бухгалтерського обліку та облікова політика на підприємстві	59
3.2. Облік розрахунків з вітчизняними покупцями	61
3.3. Облік розрахунків з іноземними покупцями	63
3.4. Облік розрахунків векселями	66
Висновки та пропозиції	71
Список використаних джерел	74

ВСТУП

Сьогоднішній рівень національної економіки України, доречи, як і світової економіки, знаходиться в кризовому стані і це супроводжується деформаціями механізмів розрахункових відносин. Хронічні, а часто й безнадійні платежі - характерна риса діючої системи розрахунків у період пандемії та воєнного стану.

Здійснення господарської діяльності підприємств, установ та організацій супроводжується виникненням між ними розрахункових відносин, як в готівковій, так і безготівковій формах. Однак, здійснюючи розрахунки, сторони такого процесу зобов'язані суворо дотримуватись чинних законодавчих актів та банківських правил. Тобто дотримуватись фінансової дисципліни. Недотримання встановлених нормативів призводить до фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Здобувачка	Іванова О.П.			КРБ.ЦТФО.473-03.4.2			
				Текстова частина	Стад		Стор.
						5	73
Керівник	Ткачук Г.О.				ОНТУ		
Зав.каф.	Ткачук Г.О.						

Необхідно наголосити на актуальність вирішення питання достовірної оцінки заборгованості, яка виникає в процесі розрахунків за відвантажену продукцію і товари, надані послуги та виконані роботи й своєчасності її погашення. Останнє суттєво впливає на фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

Дебіторська заборгованість завжди відволікає засоби із кругообігу, тим самим перешкоджає їх ефективному використанню, внаслідок чого виникає кризовий фінансовий стан підприємства. Рівень дебіторської заборгованості пов'язаний з прийнятою на підприємстві системою розрахунків, видом виготовленої продукції та ступенем насиченості ринку. Частка дебіторської заборгованості у складі фондів підприємства доволі велика і складає приблизно 14%. Управління дебіторською заборгованістю означає контроль фінансових служб за оборотністю засобів по розрахунках.

Питання розрахункових відносин є досить актуальним на даному етапі становлення національної економіки України та потребують заходів щодо вдосконалення самої системи розрахункових відносин в Україні та сприяння прискоренню платежів та зміцненню розрахункової дисципліни і тому успішне здійснення економічних реформ неможливе поза становленням впорядкованої, ефективної, синхронно діючої системи розрахунків.

Треба зазначити, що у період пандемії та воєнного стану проблема невиплат та затримки проведення розрахунків все більше загострюється та вимагає нарахування страхових резервів.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення методики та техніки обліку, аналізу та контролю розрахунків з покупцями і замовниками.

Предметом дослідження є розрахунки з покупцями на прикладі конкретного підприємства.

Об'єктом дослідження є методичні підходи до організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями, аналізу стану розрахунків, контроль достовірності інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками.

Теоретично-методологічною основою дослідження є положення сучасної економічної літератури, нормативно-методичні матеріали, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань теорії та практики обліку, аналізу та контролю розрахунків з покупцями.

Результати кваліфікаційної роботи апробовані на науковій міжнародній конференції та мають практичне значення для досліджуваного підприємства.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

1.1. Види та форми розрахунків по товарним операціям в системі управління підприємства

Розрахунки між контрагентами на території України та за її межами мають багатогранний характер та відрізняються наявністю різноманітних форм та видів. Все це ускладнює процеси достовірної оцінки заборгованості, яка при цьому виникає, та робить актуальними дослідження проблематики обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками. Означена проблематика отримала досить широку зацікавленість серед науковців та розглядається у наукових працях І.О. Бланка [1], Г.І. Верхоглядової [2], Велш Глен А. [3], М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинця [4; 5], А.Д. Бутко, С.Ф. Голова [6; 7], Л.В. Городянської, Р.О. Костирко, В.М. Костюченко [8], Г.О. Кравченко, С.А. Кузнецової, А.А. Мазаракі, В.Ф. Максисової [9], Г.В. Митрофанова, Є.В. Мних, Л.В. Нападовської, Ю.І. Осадчого, Г.В. Савицької, В.В. Сопко [10], Д. Стоун [11], Н.М. Ткаченко [12], А.Г. Шаповалової та інших.

Для розрахунків з покупцями та замовниками по товарним і нетоварним операціям в Україні використовуються такі їх форми та види (рис. 1.1) [13]:

1. Готівкові.

2. Безготівкові:

- Розрахунки платіжними дорученнями;
- Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями;
- Розрахунки чеками;
- Розрахунки акредитивами;
- Розрахунки векселями;
- Розрахунки шляхом заліку взаємної заборгованості.

Рис.1.1. Форми і види розрахунків з покупцями і замовниками [13]

Господарські суб'єкти мають здійснювати переважну більшість платежів із банківських рахунків у безготівковій формі.

Розрахунки з іноземними покупцями та замовниками здійснюються тільки в безготівковій формі через валютні рахунки.

Платіжне доручення - це письмове доручення власника рахунка перерахувати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів.

Платіжні доручення застосовуються в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари (роботи, послуги). Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товарно-матеріальних цінностей і здійснення платежу, прискорюють обертання оборотних коштів; запобігають виникненню кредиторської заборгованості в покупців.

Розрахунки платіжними дорученнями здійснюються також за нетоварними операціями. Це платежі до бюджету, цільових державних фондів; платежі кредитним установам, за банківськими позичками.

Платіжне доручення банк приймає тільки в межах коштів на розрахунковому рахунку, крім доручень на перерахування до бюджету сум податків, зборів, обов'язкових платежів і внесків до державних цільових фондів.

Якщо постачальник (отримувач коштів) не має рахунка в банку або розрахунки між постачальником і покупцем платіжним дорученням неможливі, підприємство може виконати розрахунок гарантованим платіжним дорученням через підприємства зв'язку. Гарантовані платіжні доручення застосовуються у разі переказу коштів на виплату і робітної плати працівникам, що заготовляють сільськогосподарську продукцію.

Так само переказують окремим громадянам пенсії, заробітну плату, авторський гонорар, витрати, пов'язані з відрядженням тощо. У таких випадках підприємство-платник виписує платіжне доручення, де визначено призначення вказаної суми, на підприємство зв'язку і передає його в банк. До доручення додаються бланки заповнених грошових переказів на отримувачів і загальний список отримувачів грошей.

Розрахунки платіжними дорученнями мають ряд позитивних сторін у порівнянні з іншими формами розрахунків, а саме:

- відносно простий і швидкий документообіг;
- прискорення руху коштів;
- можливість використання даної форми розрахунків по нетоварних розрахунках.

Платіжні вимоги-доручення - це комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина - вимога підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити вартість товару, виконаних робіт, послуг. Нижня частина - доручення покупця (платника) банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів з його рахунку на рахунок постачальника. Цей розрахунковий документ заповнює постачальник і направляє покупцеві. Покупець (платник), коли він згоден оплатити товар (роботи, послуги), заповнює нижню частину цього документа і направляє його у свій банк (банк, який його обслуговує) для переказу акцептованої суми на розрахунковий рахунок постачальника.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями застосовуються переважно в міжміських розрахунках за відвантажені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Їх не застосовують стосовно розрахунків претензійного харак-

теру навіть тоді, коли вони впливають із реальних відносин щодо поставки товарів і надання послуг.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями можуть бути з акцептом або без акцепту. Платники мають право повністю відмовитися від акцепту платіжної вимоги-доручення, коли товари не було замовлено; коли товари відвантажено не на погоджену адресу; коли їх доставлено достроково; коли вони недоброякісні, некомплектні; коли не погоджено ціну товару. Часткова відмова від акцепту платіжної вимоги-доручення може бути, коли поряд із замовленими відвантажено і якісь додаткові товари; коли документально встановлено наявність недоброякісної або недоукомплектованої частини товарів; у разі завищення цін, арифметичних помилок у товарно-транспортних документах тощо.

Основою відмови від акцепту може бути також порушення умов контрактів (угод). Про відмову від акцепту платник зобов'язаний у встановлений строк повідомити банк і постачальника, зазначивши причини відмови. Відмова від акцепту не приймається банком, якщо її недостатньо мотивовано або мотиви суперечать законодавству чи інструкціям банку.

Розглянута форма розрахунків сполучає розрахунки платіжними дорученнями і платіжними вимогами-дорученнями.

Позитивні її якості полягають у такому: вона більше відповідає фінансовим та господарським інтересам постачальників і покупців; зміцнює договірні відносини в господарстві; прискорює оформлення розрахункових документів; платіж здійснюється за згодою платника після попередньої перевірки розрахункових і товарно-транспортних документів постачальника.

У розрахунках між підприємствами застосовуються розрахункові чеки. Для отримання готівки з рахунків у банківських установах - грошові чеки.

Розрахунковий чек — це документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти з рахунка чекодавця на рахунок пред'явника чека. Розрахунковий чек, як і платіжне доручення, заповнює платник. На відміну платіжного доручення чек передається платником підприємству - отримувачу платежу безпосередньо під час здійснення господарської операції. Отримувач платежу подає чек

у свій банк для оплати.

Існує кілька видів розрахункових чеків: акцептовані, неакцептовані банком, з лімітованих і нелімітованих книжок. Останні застосовуються у місцевих розрахунках за отримані товари, надані послуги у постійних розрахунках з транспортними організаціями (оплата фрахту) підприємствами зв'язку.

Грошові чеки застосовуються тільки для отримання підприємствами з розрахунків у банківських установах готівки для виплати заробітної плати, премій і винагород, дивідендів, коштів на відрядження, на господарські витрати.

Платником по чеку завжди є банк або інша кредитна установа. вертатися до банку з вимогою щодо оплати чека; обов'язок банку - виконати цю вимогу, виходячи з угоди між банком і клієнтом. Відповідно до чекової угоди клієнту дозволяється використовувати його власні, а також залучені кошти для оплати своїх чеків. Банк сплачує готівкою або безготівковим переказом коштів з рахунку чекодавця на рахунок пред'явника чека.

Чек як грошовий документ короткострокової дії не має статусу законного платіжного засобу. Обіг чеків не регулюється законодавством і визначається потребою комерційного обороту. Розрахунки чеками мають умовний характер: видача боржником чека ще не означає оплати його зобов'язань перед кредитором. Зобов'язання погашається тільки після повної оплати чека банком-платником.

Чекова форма розрахунків потребує від банківської установи дотримання відповідних правил: банк зобов'язаний упевнитися в достовірності чека (форма, термін дії, відсутність виправлень, відповідність підпису чекодавця зразку підпису, який є в банківській установі). Чек може бути оплачений тільки тій особі, яку вказано в ньому (іменний чек); або пред'явнику, коли чек видано на пред'явника. Чекодавець не тільки несе відповідальність за оплату чека банком-платником, а й зобов'язаний забезпечити цей платіж, заздалегідь надавши банку необхідні кошти для покриття своїх чеків (кошти на рахунку чекодавця чи кредит). За видачу чека без покриття чекодавець несе відповідальність. Банк-платник, підпис якого на чеку відсутній, не несе відповідальності перед власником чека за його оплату, крім випадків, коли чек банком акцептовано.

Чекова форма розрахунків має певні переваги перед іншими формами. Це, передовсім, відносна швидкість розрахунків і надходження коштів на рахунок поставачальника, що сприяє зменшенню дебіторської заборгованості. Принциповими недоліками такої форми розрахунків є недостатня гарантія платежу, оскільки на рахунку чекодавця може не бути потрібних коштів; неможливість розрахунків чеками на велику суму; складність оформлення чека.

Вексель - це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання терміну певну суму грошей власникові векселя (векселедержателю). Іншими словами: вексель - це цінний папір, який є засобом оформлення кредиту, що надається в товарній формі продавцями покупцям шляхом відтермінування оплати за продані товари.

Порядок використання векселів у господарському обороті України регулюється Положенням «Про переказний і простий вексель» з урахуванням таких особливостей:

- використовувати векселі, а також виступати векселедавцями, акцептантами, індосантами і авалістами можуть тільки юридичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, що визнаються такими відповідно до чинного законодавства України;

- векселі можуть видаватися лише для оплати за поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, за винятком векселів Мінфіну, Національного банку та комерційних банків України;

- у господарському обороті можуть використовуватися простий і переказний векселі;

- вексельний бланк може заповнюватися друкованим та недрукованим способами;

- сума платежу за векселем обов'язково заповнюється цифрами та літерами;

- вексель підписується керівником і головним бухгалтером юридичної особи та посвідчується печаткою.

Векселі бувають двох видів:

- звичайний, простий (соло-вексель);

- переказний (тратта).

Простий вексель - це свідоцтво, що містить у собі письмове безумовне зобов'язання боржника сплатити визначену суму грошей своєму кредитору. Соловексель векселедавець може передати іншій особі з допомогою спеціального напису - індосаменту, передавального напису на векселі або на іншому цінному папері, що засвідчує перехід прав за цим документом до іншої особи.

Переказний вексель (тратта) - це документ, що містить письмову вказівку векселедержателя (трасанта) особі, на яку виставлений вексель, - платнику (трасату) сплатити визначену суму грошей пред'явнику векселя або особі, вказаній у векселі (ремітенту), через визначений термін або за вимогою. Переказний вексель (тратту) виписує і підписує кредитор (трасант). Вексель є наказом боржникові (трасату) про сплату у визначений термін певної суми третій особі.

Розрахунки по заліку взаємної заборгованості

До розрахунків, що базуються на заліку взаємної заборгованості платників, належать розрахунки, за якими взаємні зобов'язання боржників і кредиторів один перед одним погашаються в рівновеликих сумах і лише за різницею здійснюється платіж на загальних підставах. Кожна зі сторін сплачує або одержує лише різницю платіжної суми, яка не покривається зарахуваннями. Існують постійно діючі та разові зарахування вимог. До постійно діючих належать періодичні розрахунки по сальдо зустрічних вимог. До разових розрахунків належать заліки зустрічних вимог між двома підприємствами або між групою підприємств і організацій. Розрахунки по сальдо можуть здійснюватися, коли два підприємства перебувають у постійних господарських зв'язках і кожне з них є одночасно і постачальником, і покупцем одне відносно до одного. Розрахунки ведуться на основі угоди між учасниками, причому строки і порядок розрахунків погоджуються з установою банку. В угоді сторонами передбачається періодичність звірення взаємної заборгованості зі складанням відповідного акта, строки та форма розрахунків. Підприємства, що проводять розрахунки по сальдо, надсилають один одному, минаючи банк, розрахункові документи на відвантажені товарно-матеріальні цінності і надані послуги. Ці рахунки не підлягають негайній оплаті. На одного з учасників розрахунків покладають обов'язок у визначені строки виводити сальдо взаємних вимог за розрахунковий період. Після скла-

дання акта звірення взаємної заборгованості сторона, на користь якої склалося кредитове сальдо взаємних зобов'язань, виписує документ (платіжне доручення, платіжну вимогу-доручення) або оформляє вексель. Якщо сальдо на користь підприємства, яке веде рахунок взаємних розрахунків, то воно складає платіжну вимогу-доручення на цю суму і разом з копією виписки з окремого рахунка здає в свою установу банку на інкасо. Оплату таких вимог-доручень проводять із рахунка контрагента у звичайному порядку, встановленому для розрахунків платіжними вимогами-дорученнями. Якщо ж сальдо на користь іншої сторони, підприємство, яке веде рахунок, дає банкові платіжне доручення про перерахування платіжної суми з його рахунка на рахунок контрагента.

Порядок проведення розрахунків при здійсненні разового заліку визначається рішенням центральних органів влади.

Суть разового заліку між двома підприємствами зводиться до того, що підприємство, котре бажає здійснити залік, подає в установу банку заяву про залік. Банк приймає до заліку лише ті розрахункові документи, що підлягають оплаті безперечно. Залік проводять відкликанням розрахункового документа, котрий підлягає заліку в повній сумі. Неоплачена сума пред'являється до сплати в календарній черговості.

У разовому заліку може брати участь і кілька підприємств із одного чи різних регіонів країни, причому не обов'язково, щоб ці підприємства мали одне до одного тільки зустрічні претензії. Вони можуть бути зв'язані між собою лише послідовним ланцюгом грошових вимог і зобов'язань. Кожному учасникові заліку відкривається тимчасовий особовий рахунок, у дебет якого записуються суми документів, оплачених шляхом заліку, а в кредит - суми, які надходять підприємству від інших учасників заліку. Безспірне стягнення та безакцептне списання коштів здійснюється у випадках, передбачених законодавством України.

Платіжні вимоги приймаються банками протягом десяти календарних днів з дня виписування. День заповнення платіжної вимоги не враховується.

У платіжній вимозі зазначаються призначення платежу та відповідна стаття законодавчого акта, якою передбачене право безспірного стягнення та безакцептного списання коштів.

У разі, якщо у платіжній вимозі не заповнений рядок «Призначення платежу» згідно з п. 8 Інструкції або не зроблено посилання на акт чинного законодавства, банк має повернути її без виконання.

Оптимізація сфери готівкового обігу та підвищення ефективності здійснення готівкових операцій має важливе значення для досягнення фінансової макроекономічної стабілізації національної економіки України. Робота з готівкою є одним із головних напрямків діяльності НБУ і всієї вітчизняної банківської системи в цілому. правильна політика в галузі касових і емісійних операцій - неодмінна передумова оздоровлення грошової системи.

Готівково-грошовий обіг - це сукупність платежів, що здійснюються готівкою. В ринковій економіці сфера готівково-грошового обігу є обмежена. Навпаки, для кризової економіки характерним розширенням сфери використання готівки, яка обслуговує в основному тіньовий господарський оборот.

Механізми здійснення готівкових операцій регулюються певною законодавчою і нормативною базою. Основними документами, що регламентують порядок використання готівки у вітчизняній економіці, є: “Порядок введення касових операцій у народному господарстві України”, Інструкція №4 “Про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України”.

У нинішніх кризових мовах вирішального значення набувають заходи, спрямовані на скорочення готівкового обігу і готівкових розрахунків, а також встановлення фінансових санкцій за порушення діючих правил ведення операцій з готівкою. Всі такі заходи носять антиінфляційну спрямованість.

Постійний контроль за дотриманням правил ведення касових операцій і готівкових розрахунків дозволить зменшити масштаби використання готівки підприємствами і організаціями, а отже, і обмежити роль готівкового обігу як засобу обслуговування руху тіньового капіталу, приховування доходів та ухилення від сплати податків до бюджету.

При цьому підприємства, що одержують готівково-грошову виручку, зобов'язані здавати гроші в установи банків.

Готівка може бути одержана з установ банків підприємствами для розрахунків

з населенням: на оплату праці, для грошових виплат та заохочень, купівлі-продажу цінних паперів, виплати дивідендів (процентів), інших виплат населенню, що не входять до складу коштів, спрямованих на споживання, допомогу, компенсації, гонорари, стипендії, пенсії, витрати на відрядження, закупівлю сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, тваринницької та рослинницької сировини, дикорослих плодів та ягід, лікарських рослин, макулатури, ганчір'я, склотари, брухту, на страхові відшкодування населенню у разі настання страхових випадків, ломбардам, що здійснюють виключно ломбардні операції, у розмірах згідно чинними нормативними актами.

Для здійснення готівкових розрахунків кожне підприємство повинно мати касу і вести касову книгу за встановленою формою. В касі підприємства (організації, установи) залишок готівки на кінець робочого дня не повинен перевищувати ліміту каси, встановленого банком та погодженого з підприємством. Підприємства (організації, установи) не мають права нагромаджувати в своїх касах готівку понад встановлені ліміти для здійснення майбутніх витрат, у тому числі й на оплату праці. Готівка яку господарські суб'єкти отримують в установах банків, має використовуватись тільки за прямим призначенням, тобто на ті цілі, на які вона отримана. Прийом готівки при здійсненні розрахунків з населенням проводиться з використанням контрольно-касових апаратів. Використання підприємствами грошей з готівкової виручки допускається лише на суворо встановлені для них потреби.

Готівкові розрахунки обслуговують акти купівлі-продажу товарів, як правило, з участю населення, тобто здійснюються між підприємствами і населенням, між окремими громадянами. Підприємства використовують у розрахунках між собою готівку лише для купівлі необхідних їм товарів на незначні суми. Головна сфера застосування готівки пов'язана з оплатою праці - формуванням грошових доходів населення та їх витрачанням. З рахунків підприємств готівка видається за допомогою чеків, на звороті яких вказується цільове призначення грошей, що будуть одержані.

Касові операції, тобто касове (готівкове) обслуговування народного господарства і населення, є важливим напрямком діяльності комерційних банків і НБУ. Банки організують збір (інкасацію) готівки, що вивільняється з господарського обороту,

а також видачу підприємствам (організаціям, установам) і населенню готівки відповідно до існуючих положень, правил.

Для підприємств (організацій, установ) встановлено єдиний порядок приймання грошей у каси, їх зберігання, транспортування і видачі, єдині вимоги щодо технічного укріплення і обладнання приміщень, кас підприємств, оформлення касових документів, ведення касової книги, проведення ревізій каси і контролю за дотриманням касової дисципліни.

Установи банків повинні постійно контролювати дотримання всіма господарчими суб'єктами правил ведення касових операцій.

Сам хід ринкових реформ потребує постійного перегляду та вдосконалення нормативних документів, що регламентують обіг готівки. Нормативна база НБУ щодо регулювання використання готівки повинна охоплювати усі сфери її обігу у народному господарстві.

Перспективи скорочення готівково-грошового обігу в Україні пов'язані з макроекономічною стабілізацією вітчизняного народного господарства.

Основні завдання установ банків у роботі з готівкового обігу - раціональна організація грошового обороту, як найшвидше залучення готівки до кас банків, подальше зміцнення готівкового обігу; прогнозування готівкового обігу за загальним обсягом і структурою, аналіз стану збалансованості грошових доходів і витрат стану збалансованості грошових доходів і витрат населення; обмеження готівкової емісії економічно обґрунтованими вимогами зростання обігу готівки тощо.

Кожна країна визначає законодавчими та державними актами національні особливості укладення та здійснення бартерних (товарообмінних) операцій, а особливості укладення та здійснення таких операцій починаються з визначення.

Законом України, що регулює бартерні операції у зовнішньоторговельних відносинах, визначено, що «товарообмінна (бартерна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності - це один з видів експортно-імпортних операцій, оформлених бартерним договором або договором із змішаною формою оплати, за яким часткова оплата експортних (імпортних) поставок передбачена у натуральній формі між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господар-

ської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, неопосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі».

1.2. Дебіторська заборгованість та резерв сумнівних боргів

Основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [16].

Згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена.

Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

В сучасних умовах виробництва та стану розвитку економіки момент поставки товарів та оплати не співпадають, тому виникає таке поняття як «дебітори». Зовнішні боржники підприємства виникають або внаслідок попередньої поставки товарів (робіт, послуг) з їх післяплатою за договором, або ж при перерахуванні авансу на рахунок постачальника.

Дебітори - це юридичні чи фізичні особи, що внаслідок минулих подій мають певну заборгованість перед підприємством. Дебітори підприємства поділяються на зовнішніх, до яких можна включити покупців (замовників) інших дебіторів, внутрішніх дебіторів, які в свою чергу поділяються на підзвітних осіб, осіб до яких у підприємства є претензії щодо відшкодування завданих збитків.

Порядок достовірної оцінки, ефективного обліку та контролю дебіторської заборгованості має проблемний характер та досить широко представлений у науковій літературі.

Відповідно до П(С)БО 10 [16] дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну (рис. 1.2).

Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

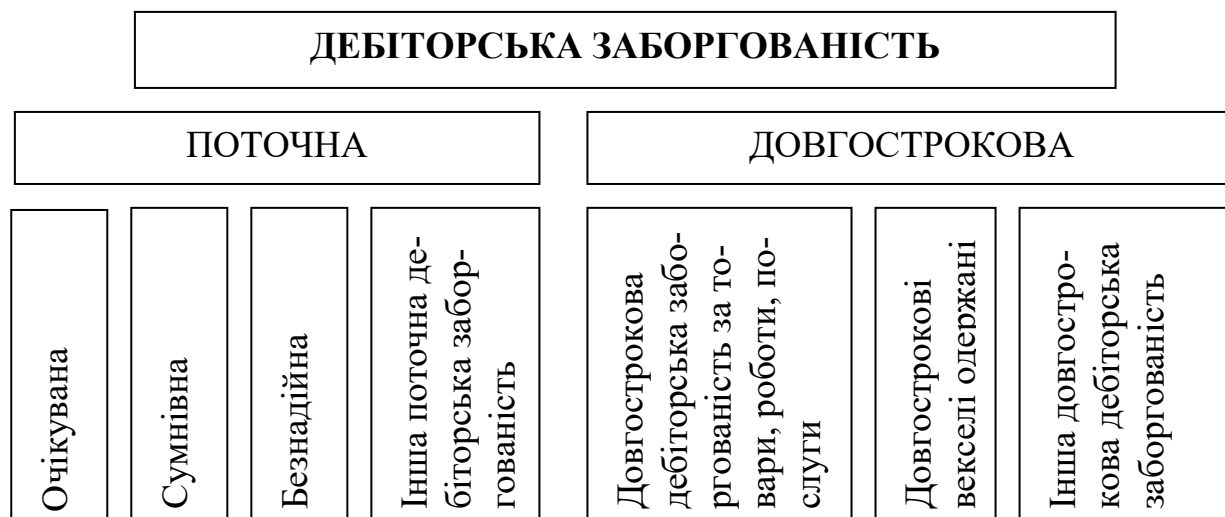

Рис. 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості [9]

Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи. За даними бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату, але звичайно така сума визначається на дату балансу. Оскільки відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку підприємства подають також проміжну (квартальну) звітність, то суму дебіторської заборгованості підприємства слід визначати щоквартально.

Дебіторська заборгованість відображається у формі № 1 «Баланс» у складі активів. Активи підприємства - це ресурси, що контролюються підприємством, від використання яких очікується отримання економічних вигод у майбутньому. Звичайно економічна вигода від дебіторської заборгованості виражається в тому, що підприємство в результаті її погашення розраховує рано чи пізно отримати грошові кошти або їх еквіваленти. Відповідно дебіторську заборгованість можна визнати активом

тільки тоді, коли існує ймовірність її погашення боржником. Якщо такої ймовірності немає, суму дебіторської заборгованості слід списати.

Якщо заборгованість неможливо достовірно оцінити, тобто визначити її суму, вона не може бути визнана активом і не повинна відображатися в балансі.

Облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – П(С)БО 10. Відповідно дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну в свою дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати Відповідно до договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

У П(С)БО надається визначення операційного циклу - це проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг. Визначення нормального операційного циклу у стандартах немає, однак, використовуючи наведене вище визначення операційного циклу, можна зробити висновок, що це операційний цикл у звичайних умовах діяльності. Звичайно операційний цикл не перевищує 12 місяців, але за деякими видами діяльності він може продовжуватися більше одного року. Незважаючи на це, заборгованість, що виникла в ході такого операційного циклу, все одно визнається не довгостроковою, а поточною.

До довгострокової дебіторської заборгованості відносять:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- надання позик іншим підприємствам;
- надання позик фізичним особам;

- заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях - пожежі, повені, крадіжці тощо.

Достовірна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має суттєвий вплив на правильне відображення інформації в облікових регістрах і звітності. Важливу роль при цьому відіграє принцип обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки дебіторської заборгованості, які будуть запобігати завищенню оцінки активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Поточна дебіторська заборгованість (короткострокова) - це заборгованість, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

У балансі поточна дебіторська заборгованість поділяється на заборгованість покупців і замовників та іншу поточну дебіторську заборгованість.

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і оцінюється за первісною вартістю. У випадку відстрочення платежу з виникненням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за товари, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (відсотками) в період її нарахування.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (окрім заборгованості, призначеної для продажу) включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Поточна дебіторська заборгованість класифікується за трьома напрямками:

- заборгованість, за якою існує впевненість у погашенні її боржником;
- заборгованість, за якою існує невпевненість у погашенні її боржником;
- заборгованість, за якою немає впевненості у погашенні її боржником або закінчився строк позовної давності.

Поточна дебіторська заборгованість буває товарна і нетоварна (неопераційна).

Таким чином, якщо заборгованість, що виникла, не пов'язана з операційним циклом (наприклад, заборгованість орендарів за операціями фінансової оренди, працівників за наданими їм позиками), але передбачається, що вона буде погашена в термін менше 12 місяців, то така заборгованість визнається поточною.

З наведених вище визначень довгострокової і поточної дебіторської заборгованості слід зробити висновок: оскільки віднесення заборгованості до поточної або довгострокової прив'язане до дати балансу, на вказану дату слід переглядати довгострокову заборгованість за окремими дебіторами за термінами її погашення. Якщо виявиться, що до терміну погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців, колишню довгострокову заборгованість слід відобразити на дату балансу як поточну.

До іншої дебіторської заборгованості відноситься видача довгострокових позик працівникам підприємства та інші види розрахунків.

У балансі поточна дебіторська заборгованість поділяється на заборгованість покупців і замовників та іншу поточну дебіторську заборгованість.

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і оцінюється за первісною вартістю. У випадку відстрочення платежу з виникненням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за товари, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (відсотками) в період її нарахування.

Відповідно до рис. 1.6 оцінка дебіторської заборгованості здійснюється:

1) за первісною вартістю у момент виникнення, а саме при відвантаженні готової продукції і товарів, підписанні актів про надані послуги та виконані роботи на суму одержаного доходу за мінусом торгової знижки та вартості повернутих товарів;

2) за чистою реалізаційною вартістю на дату складання фінансової звітності, що розраховується як різниця між сумою поточної дебіторської заборгованості та резервом сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (окрім заборгованості, призначеної для продажу) включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Поточна дебіторська заборгованість класифікується за трьома напрямками:

1. Дебіторська заборгованість, за якою існує впевненість у погашенні її боржником;
2. Дебіторська заборгованість, за якою існує невпевненість у погашенні її боржником;
3. Дебіторська заборгованість, за якою немає впевненості у погашенні її боржником або закінчився строк позовної давності.

Дебіторська заборгованість як складова елементу фінансової звітності активу має визнаватися і відображатися у звітності в сумі, яка визначається з урахуванням оцінки дебіторської заборгованості в поточному обліку.

Поточна дебіторська заборгованість буває товарна і нетоварна (неопераційна).

П(С)БО 10 передбачені два варіанти визначення величини сумнівних боргів:

- перший - виходячи з платоспроможності окремих дебіторів;
- другий - на підставі класифікації дебіторської заборгованості за періодами її виникнення з врахуванням досвіду минулих років щодо платоспроможності дебіторів.

За двома способами величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суми дебіторської заборгованості за продукцію та коефіцієнта сумнівності. Різниця у способах полягає лише в тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку, і як визначається коефіцієнт сумнівності.

У П(С)БО 10 зазначається, що коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію за попередні звітні періоди.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги списується з активів на інші операційні витрати.

Поточна дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг (дебіторська заборгованість по розрахунках та інша дебіторська заборгованість) і визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням витрат в складі інших операційних витрат. По такій заборгованості резерв сумнівних боргів не створюється.

Безнадійна дебіторська заборгованість також відноситься до поточної дебіторської заборгованості, це заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

На сьогодні дебіторська заборгованість має суттєве значення. Українські товаровиробники, знаходячись під пресом неплатежів, вже який рік намагаються вирішити, що краще для них: зберегти обсяги виробництва будь-якою ціною, збільшуючи при цьому дебіторську заборгованість, а разом з цим небезпеку банкрутства, або знизити обсяги виробництва, контролюючи розміри дебіторської заборгованості на певному, найбільш безпечному рівні. І в тому, і в іншому випадках підприємства стикаються з проблемою сповільнення платіжного обороту.

З того моменту, як банки перестали здійснювати платежі шляхом інкасо платіжних вимог, своєчасність розрахунків повністю залежить від відповідальності платника, його платоспроможності та платіжної дисципліни. Якщо для списання безнадійної заборгованості покупців (замовників) не вистачило резерву сумнівних боргів, різниця списується на витрати періоду. Якщо резерву сумнівних боргів постійно не вистачає для списання безнадійної заборгованості, підприємству необхідно переглянути методику його формування.

Для формування резерву сумнівних боргів і на пряме списання поточної дебіторської заборгованості в новому Плані рахунків передбачений субрахунок 944 «Сумнівні і безнадійні борги» рахунка 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Нарахування резерву сумнівних боргів відображається по кредиту рахунка 38 «Резерв сумнівних боргів», а списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву - по дебету цього рахунка.

Резерв сумнівних боргів формується підприємством на дату балансу.

Одночасно величина резерву збільшує витрати звітного періоду. За рахунок створеного резерву будуть списуватися безнадійні борги наступного року. Таким чином, метод списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів відрізняється від методу прямого списання датою включення сум такої заборгованості до витрат. Очевидно, що при застосуванні першого методу витрати визнаються раніше, що відповідає принципу обачності, Відповідно до яким витрати не можна занижувати.

Перший метод формування резерву сумнівних боргів заснований на результатах аналітичного обліку дебіторської заборгованості по кожному дебітору. Якщо конкретний дебітор визнаний неплатоспроможним, то на суму його заборгованості слід збільшити резерв сумнівних боргів. Незважаючи на те що такий метод допустимий, при здійсненні підприємством досить великої кількості операцій краще використовувати другий метод формування резерву сумнівних боргів.

Сумнівний борг - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Другий метод на підставі класифікації дебіторської заборгованості є базовим і заснований на періодизації дебіторської заборгованості. Для того щоб скористатися цим методом, підприємству необхідно проаналізувати інформацію за декілька попередніх звітних періодів щодо виникнення безнадійної заборгованості за продукцію, товари, роботи або послуги. При цьому слід ураховувати те, коли кожна конкретна заборгованість стала безнадійною - до настання строків оплати за договором чи після того, як вона стала простроченою.

За боргами, що стали безнадійними після строку оплати за договором, застосовується розбивка за періодами. Звичайно періодизація простроченої заборгованос-

ті здійснюється таким чином: окремо підсумовується заборгованість, що стала безнадійною протягом місяця після настання строку оплати за договором, у строк від 1 до 2 місяців, від 2 до 3 місяців, і заборгованість, що стала безнадійною більше ніж через три місяці після настання строку оплати за договором.

Оскільки заборгованість може стати безнадійною не тільки в результаті визнання покупця банкрутом, але й після закінчення строку позовної давності (тобто трьох років з дати оплати заборгованості, передбаченої договором), підприємству доведеться враховувати також дебіторську заборгованість, що виникла три роки тому.

Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності.

За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3 - 5 років.

Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату.

Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сум-

нівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи (приклад визначення величини резерву сумнівних боргів наведено в додатку до цього Положення (стандарту)).

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено, у разі визнання її безнадійною списується з балансу з відображенням у складі інших операційних витрат.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає із збільшенням строків непо-

гашеної дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи.

1.3. Особливості обліку розрахункових операцій з покупцями і замовниками та їх документування

План рахунків визначає перелік рахунків, які прийняті в системі обліку України для обліку розрахунків з постачальниками і підрядчиками і відображають нарахування заборгованості та її погашення.

Основним рахунком для обліку зобов'язання покупця (замовника) за відвантажений товар (виконану роботу, надану послугу) є рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками».

Перелік та характеристика субрахунків до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Перелік та характеристика субрахунків до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» [17]

Код рахунка	Назва рахунку	Характеристика
361	«Розрахунки з вітчизняними покупцями»	Інформація про розрахунки з покупцями та замовниками в національній валюті за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги
362	«Розрахунки з іноземними покупцями»	Інформація про розрахунки з покупцями та замовниками в іноземній валюті за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги
363	«Розрахунки з учасниками ПФГ»	Узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи
364	«Розрахунки за гарантійним забезпеченням»	Відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.

На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена ве-

кселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» [17].

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовлений договором.

На субрахунку 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.

Дебетове сальдо рахунку 36 відображає заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» кредитується в кореспонденції з рахунками обліку коштів, розрахунків на суми платежів, що надійшли, (включаючи суми отриманих авансів) і т.п. (табл. 1.1) [18]. При цьому суми отриманих авансів і попередньої оплати враховуються обособлено.

При здійсненні передоплати на підставі умов договору виникає кредиторська заборгованість перед покупцем, яка відображається по кредиту рахунку 681 «Розрахунки авансах одержаних».

Таблиця 1.2 – Кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

Кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»			
	За дебетом з кредитом рахунків:		За кредитом з дебетом рахунків:
30	Готівка	30	Готівка
		31	Рахунки в банках
31	Рахунки в банках	34	Короткострокові векселі одержані
		35	Поточні фінансові інвестиції
		37	Розрахунки з різними дебіторами
37	Розрахунки з різними дебіторами	38	Резерв сумнівних боргів
		42	Додатковий капітал
		50	Довгострокові позики
		51	Довгострокові векселі видані
42	Додатковий капітал	60	Короткострокові позики
		62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
48	Цільове фінансування і цільові надходження	50	Довгострокові позики
		51	Довгострокові векселі видані
		60	Короткострокові позики
64	Розрахунки за податками й платежами	62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
70	Дохід від реалізації	64	Розрахунки за податками й платежами
		65	Розрахунки за страхуванням
		68	Розрахунки за іншими операціями
71	Інший операційний дохід	70	Дохід від реалізації
		76	Страхові платежі
		84	Інші операційні витрати
		85	Інші затрати
76	Страхові платежів	90	Собівартість реалізації
		93	Витрати на збут
		94	Інші витрати операційної діяльності
		99	Позицію виключено

При виявленні претензій покупця при прийманні товару або замовника за якістю робіт використовується рахунок 374 «Розрахунки по претензіях». Недовиконання зобов'язань відбивається по кредиту цього рахунку.

Для здійсненні фактичних розрахунків з покупцями (замовниками) запис здійснюється запис по кредиту рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в кореспонденції з рахунками залежно від форми розрахунків:

- при готівковій формі розрахунків - з кредитом рахунку 301 «Каса в національній валюті»;
- при безготівковій формі платіжним дорученням або платіжною вимогою – з

кредитом рахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

- при акредитивній формі розрахунків та розрахунках чеками – з кредитом рахунків 313 «Інші рахунки в національній валюті», 314 «Інші рахунки в іноземній валюті»;

- при вексельній формі розрахунків - з кредитом рахунків 661 «Короткострокові векселі, видані в національній валюті», 662 «Короткострокові векселі видані в іноземній валюті»;

- при бартерній формі розрахунків (заліку заборгованостей) – з кредитом рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Аналітичний облік по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» ведеться по кожному пред'явленому покупцям (замовникам) рахунку, а при розрахунках плановими платежами - по кожному покупцю і замовнику. При цьому побудова аналітичного обліку повинне забезпечувати можливість одержання необхідних даних по: покупцях і замовникам по розрахункових документах, термін оплати яких не наступив; покупцям і замовникам по не оплаченим у термін розрахунковим документам; авансам отриманим; векселям, термін надходження коштів по яких не наступив; векселям, по яких кошти не надійшли в термін.

Облік розрахунків з покупцями і замовниками в рамках групи взаємозалежних організацій, про діяльність якої складається зведена бухгалтерська звітність, ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» обособлено.

У цілому можна сказати, що рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» як би дзеркально відбиває в продавця факти господарського життя, що реєструються покупцем по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками».

Як тільки цей рахунок дебетується, тобто власність на відвантажені товари переходить до покупця, так відразу ж у підприємства виникає дебіторська заборгованість. Він кореспондується з рахунками 70 «Доходи від реалізації». Якщо роботи виконувалися за договором довгострокового характеру, то може кредитуватися рахунок 46 «Виконані етапи по незавершених роботах».

Сучасні П(С)БО вимагають відображення всіх операцій, зв'язаних з реалізацією, у момент їхньої відпуску, що впливає з допущення тимчасової визначеності факту господарської діяльності, тобто «..незалежно від фактичного часу чи надходження виплати коштів».

Основний варіант припускає відразу ж після відвантаження чи цінностей надання послуг складання наступної запису:

Дебет 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»

Кредит 701 «Доход від реалізації готової продукції».

У тих випадках, коли моментом реалізації визнається, відповідно до умов договору закупівлі-продажу і/чи обраній обліковій політиці, оплата цінностей, таких парадоксів не виникає.

Зобов'язання покупців і замовників у бухгалтерському обліку повинні бути відбиті в момент їхнього виникнення. У силу того, що зобов'язання покупця виникають у момент виконання продавцем зобов'язань по передачі товару, можливі два варіанти відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості покупця, що визначаються умовами договору про перехід права власності на матеріальні цінності.

Перший варіант заснований на умові договору про перехід права власності в момент виконання зобов'язань чи постачальником підрядчиком. У цьому випадку зобов'язання чи покупця замовника виникають одночасно з виконанням зобов'язань чи постачальника підрядчика і переходом права власності на продукцію, (товари). Виконання зобов'язань чи постачальником підрядчиком за договором є підставою для відображення на рахунках бухгалтерського обліку виторгу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

У бухгалтерському обліку виручка відображається за наявності наступних умов:

- організація має право на одержання виручки, що впливає з конкретного чи договору підтверджене іншим відповідним чином;
- сума виручки може бути визначена;

- мається впевненість у тім, що в результаті конкретної операції відбудеться збільшення економічних вигод організації. Впевненість у тім, що в результаті конкретної операції відбудеться збільшення економічних вигод організації, мається у випадку, коли організація одержала в оплату актив або відсутня невизначеність у відношенні одержання активу;

- право власності (володіння, користування і розпорядження) на продукцію (товар) перейшло від організації до чи покупця робота прийнята замовником (послуга зроблена);

- витрати, що зроблені чи будуть зроблені в зв'язку з цією операцією, можуть бути визначені.

Для відображення виручки від реалізації на рахунках бухгалтерського обліку повинні виконуватися всі умови одночасно. Якщо не виконується хоча б одне з вище перерахованих умов, то кошти й інші активи, отримані організацією в оплату, у бухгалтерському обліку організації визнаються як кредиторська заборгованість, а не як погашення дебіторської заборгованості.

Отже, дебіторська заборгованість покупця в бухгалтерському обліку організації буде формуватися одночасно з відображенням інформації про виручку від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг при виконанні всіх зазначених умов шляхом здійснення наступної запису на рахунках бухгалтерського обліку.

Другий варіант відображення інформації про дебіторську заборгованість заснований на умові договору про перехід права власності в момент оплати продукції, товару, чи настання інших обставин. У цьому випадку виникаючі в покупця зобов'язання по оплаті продукції (товару) не зв'язані з переходом права власності і, отже, відображенням на рахунках бухгалтерського обліку виторгу від реалізації продукції, товарів. У загальноприйнятій в Україні практиці обліку зобов'язань покупця не застосовується в цьому випадку ні балансовий рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», ні забалансовий рахунок. Однак представляється доцільним звістки позабалансовий облік дебіторської заборгованості по договорах, умовами яких передбачений перехід права власності в момент оплати чи товару настання інших обставин. По дебету позабалансового рахунка «Дебіторська заборгованість покупців»

відбивається величина зобов'язань покупця за договором за відвантажену продукцію, товари.

І одночасно по кредиту рахунка «Дебіторська заборгованість» списується сума дебіторської заборгованості, відображена по балансовому рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

При списанні дебіторської заборгованості, що утворилася не в результаті відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг, застосовується метод прямого списання сум такої заборгованості на витрати періоду.

Після списання безнадійної дебіторської заборгованості підприємство зобов'язане враховувати її суму на позабалансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника. Для обліку сум списаної заборгованості застосовується субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» позабалансового рахунка 07 «Списані активи». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована боржником, слід остаточно списати її суму із позабалансового рахунка. Сума заборгованості, відшкодованої після списання, відображається в бухгалтерському обліку по дебету рахунків 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» або інших рахунків обліку активів. Одночасно на цю ж суму слід відобразити дохід по кредиту субрахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» рахунка 71 «Інший операційний дохід».

При здійсненні торгівельних операцій між постачальником і покупцем складають наступні первинні документи:

- технічна документація (техпаспорти машин і устаткування, інструкції по установці);
- товарно-супровідна документація (сертифікат якості товару, відвантажувальна специфікація, пакувальний аркуш, комплексна відомість);

- транспортна, експедиторська і страхова документація (залізнична накладна і її копії, дублікат залізничної накладної внутрішнього вантажного сполучення, багажна квитанція, накладні автотранспортного, річкового і повітряного повідомлення, страховий поліс або сертифікат);
- складська документація (генеральний акт розвантаження пароплава з імпортованими вантажами в порту прибуття, докова розписка о прийнятті вантажу на зберігання в іноземному порту, накладна про прийняття вантажу на відповідальне зберігання на вітчизняний склад);
- розрахункова документація (рахунок - фактура, розрахункова специфікація, вексель);
- банківська документація (платіжне доручення, платіжне вимога-доручення, заява на переведення валюти, доручення про відкриття акредитиву, виписки операцій по поточному рахунку в національній і іноземній валютах);
- митна документація (вантажна митна декларація, сертифікати про походження товару);
- податкова документація (податкова накладна);
- претензійно - арбітражна документація (претензійний лист, позовна заява до суду, постанова суду);
- документи по недостачах і псуванні товарів (акт на недостачу, аварійний сертифікат);
- контракт.

У контракті (договорі) мають бути чітко визначені наступні положення:

- преамбула контракту з вказівкою предмету договору і осіб, що укладають договір;
- найменування товару (робіт, послуг) з вказівкою його кількісних і якісних вимірників;
- умови постачання товару;
- порядок прийому-передачі товару;
- умови і терміни платежу;

- форс - мажорні обставини;
- порядок вирішення врегулювання спірних питань;
- реквізити сторін;
- інші положення.

Відповідно до Указу Президента України від 04.10.94 року «Про вживання міжнародних правил і комерційних термінів» суб'єкти підприємницької діяльності України при укладенні договорів (контрактів) обов'язково повинні дотримувати правила ІНКОТЕРМС [19].

ІНКОТЕРМС (скорочене з англійської «International Commercial Terms» (Міжнародні торговельні терміни)) розроблені Міжнародною торговельною палатою. На сьогоднішній день діють в редакції 1990 року. За своєю суттю вони є систематизованим зведенням ряду міжнародних торговельних звичаїв і не є обов'язковими для виконання, але носять рекомендаційний характер. Проте деякі країни, у тому числі й Україна, своїм законодавством вводять обов'язкове використання правил ІНКОТЕРМС.

Контракт повинен передбачати чіткий порядок приймання товару, форму акту прийому-передачі, відповідальних осіб, присутність представників продавця.

Вживання таких заходів полегшує вирішення спірних питань, пов'язаних з претензійними позовами.

При виборі форм і видів розрахунків по товарних операціях слід ґрунтуватися на чинних законодавчих актах і торговельних традиціях країни.

Доставка цінностей від продавця (постачальника) до одержувача зв'язана з цілим рядом додаткових витрат, пов'язаних з відвантажено - розвантажувальними роботами, транспортуванням і експедицією вантажів, оплатою різних зборів і мит. Тому законно виникає питання, яка сторона договору оплачуватиме ці витрати. При складанні договору на придбання цінностей у постачальника слід передбачати найбільш прийнятні умови постачання.

Слід пам'ятати, що відповідно до П(С) БУ 9 «Запаси» витрати, пов'язані з придбанням запасів, включаються в їх первинну вартість і, відповідно, збільшують собівартість готової продукції.

Господарська діяльність підприємства повинна безперервно забезпечуватися матеріальними цінностями, ритмічно забезпечуватися необхідними сировиною, матеріалами, тарою, електроенергією, газом, парою, водою і т.п. Не завжди доцільно купувати одноразово велику партію матеріальних цінностей, оскільки це приведе до зайвого відвернення оборотних коштів із звороту, приведе до додаткових витрат, пов'язаних з експлуатацією складських приміщень.

З іншого боку, досягти ритмічних поставок матеріальних цінностей можна лише при забезпеченні своєчасної оплати отриманих цінностей або авансування поставання. На користь покупця робити оплату швидко, з метою скорочення проміжку часу від моменту оплати до здобуття цінностей (надання послуги, виконання роботи). Вибрана форма розрахунку з постачальниками повинна відповідати цій вимозі, мінімізуючи відвернення грошових коштів із звернення. В цілях реалізації цього принципу у покупця доцільним є використання товарних форм розрахунку. При цьому значно скорочується час звороту оборотних коштів у покупця.

Розглядаючи всі вище перелічені принципи вибору форм і видів розрахунків з постачальниками і підрядчиками, слід керуватися ще одним важливим положенням: вибрана форма розрахунку має бути законною, тобто дозволеною законодавством України.

1.4. Організація системи внутрішньогосподарського контролю розрахункових операцій на підприємстві

Внутрішній контроль є одним із основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм і, особливо, акціонерних товариств. Серед головних елементів управління саме контроль дає реальну оцінку результатів діяльності підприємства.

Контроль розрахункових операцій має на меті:

- забезпечення своєчасності проведення платежів в системі розрахунків;
- забезпечення правильності розрахунку суми платежів та заборгованості;

- забезпечення своєчасності відображення в системі обліку інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість;
- поточне підтвердження реальності розміру заборгованості.

Послідовність контролю розрахунків з покупцями і замовниками представлена на рисунку

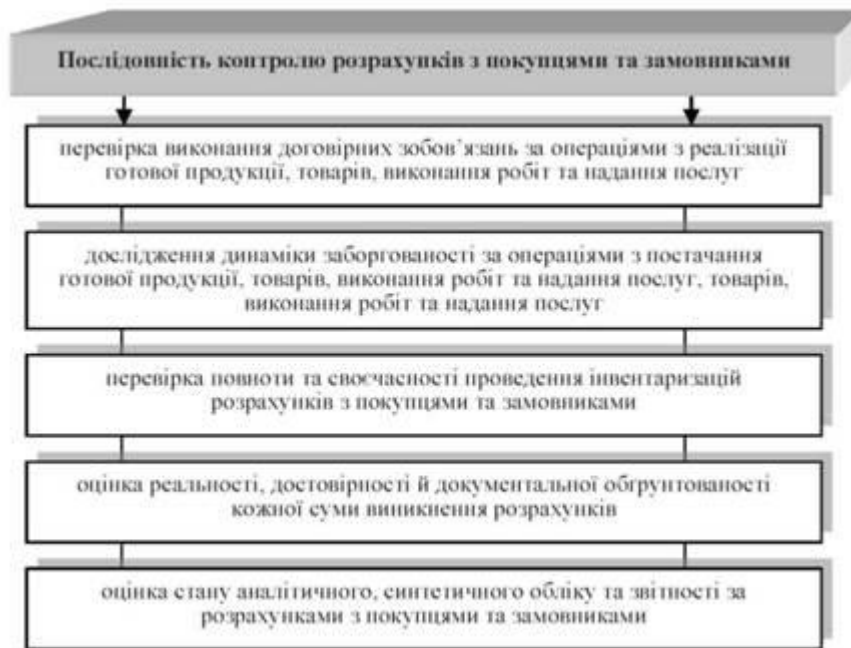

Рис. 1.3. Послідовність контролю розрахунків з покупцями і замовниками

Внутрішньогосподарський контроль розрахункових операцій здійснюється спеціально створеною групою внутрішнього контролю або спільними діями бухгалтерії, розрахункового та юридичного відділу, інвентаризаційної комісії.

При розрахунках з покупцями та замовниками особливу увагу приділяють дебіторській заборгованості. Своєчасне надходження грошових коштів від покупців за відвантаженою продукцією вирішує проблему неплатежів.

Послідовність проведення контролю дебіторської заборгованості може здійснюватися в декілька етапів (рис. 1.4).

Послідовність контролю розрахунків з покупцями та замовниками:

1. Перевірка виконання договірних зобов'язань за операціями з реалізації готової продукції, товарів, виконаних робіт та надання послуг.

2. Дослідження динаміки дебіторської заборгованості за операціями з реалізації готової продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг.
3. Перевірка повноти та своєчасності проведення інвентаризації розрахунків з покупцями та замовниками.
4. Оцінка реальності, достовірності й документальної обґрунтованості кожної суми виникнення розрахунків.

Рис. 1.4. Послідовність проведення контролю розрахунків за товарними операціями

Контроль розрахунків з покупцями та замовниками доцільно розпочинати з контролю за виконанням договірних зобов'язань. Укладений між сторонами договір є основою для проведення розрахунків. Господарський договір складається у формі єдиного документа, який підписується сторонами та скріплюється печатками. При укладанні господарського договору сторони мають чітко узгоджувати всі необхідні умови, що включають предмет, ціну та строк дії договору.

Завдання щодо проведення внутрішнього контролю покладаються передусім на ревізійні комісії або робітників внутрішнього аудиту. Головний бухгалтер і працівники внутрішнього аудиту повинні організувати внутрішній контроль так, щоб пред'явити керівнику підприємства всі необхідні матеріали, використані для безпомилкового поточного управління підприємством і на перспективу. Основними способами внутрішнього контролю є фактичний та документальний. До фактичного контролю можна віднести: інвентаризацію, лабораторний аналіз, службові розслідування, експеримент, нормативна перевірка, контрольне запускання сировини у виробництво. Документальний контроль включає: економічний аналіз, математичне моделювання, дослідження документів, зустрічну перевірку, взаємну перевірку, порівняння.

Важливим завданням контролю розрахунків з покупцями і замовниками є контроль за систематичним проведенням інвентаризації розрахунків. Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості полягає у звірці документів і записів у реєстрах обліку і перевірці обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюється актом інвентаризації.

При проведенні інвентаризації всім покупцям та замовникам надсилаються виписки з аналітичних рахунків про їх заборгованість для підтвердження реальності цієї заборгованості. Обов'язковим є проведення інвентаризації один раз на рік перед складанням річної фінансової звітності, однак для своєчасного виявлення сумнівної заборгованості та вжиття заходів щодо її стягнення, доцільним є проведення інвентаризації розрахунків за товарними операціями щоквартально.

При здійсненні контролю розрахунків необхідно дослідити достовірність та реальність кожної суми заборгованості.

При перевірці розрахунків з рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» слід уточнити правильність ведення аналітичного обліку розрахунків і повноту відображення всіх проведених операцій щодо розрахунків з покупцями й замовниками. На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальненим інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену

продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселями.

Управлінський, аналітичний облік розрахунків з покупцями замовниками ведеться за кожним покупцем та замовникові кожним пред'явленим до оплати рахунком. Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин за товарними операціями слугують первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах, а для обліку експертних угод – у договорі поставки. На суму оплати за відвантажену продукцію підприємство надає покупцю (замовнику) розрахункові документи. Нам слід ретельно перевірити повноту і своєчасність розрахунків покупців за придбану ними продукцію. Для цього проводиться інвентаризація розрахунків, надсилаються копії карток аналітичного обліку (контокорентні виписки) при розрахунок з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). Підприємство-дебітор повертає картку протягом 10 днів з дня одержання.

Особливо детально під час контролю перевіряють реальність і достовірність кожної суми виникнення розрахунків та підтвердження їх документальної обґрунтованості. Для цього необхідно перевірити, в якому стані знаходиться аналітичний облік цих розрахунків та відповідність його даним первинних документів, а саме накладними та актами виконаних робіт. Це пояснюється тим, що організація розрахунків із покупцями та замовниками багато в чому залежить від стану їх обліку і документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в окремих випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення термінів пред'явлення за нею претензій.

Стосовно сумнівних боргів то на них потрібно створювати резерв. Відповідно до П(с)БО 10 «Дебітори», величина резерву сумнівних боргів визначається виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості. Така класифікація передбачає групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи, який зростає із збільшенням строків простроченості дебіторської заборгова-

ності. Відділу контролю важливо перевірити, як було проведено розрахунок цього коефіцієнта і визначено суму резерву.

У всіх випадках під час ревізії розрахунків обов'язково перевіряється дотримання типової кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дозволяє виявити помилки у відображенні розрахункових операцій в обліку.

З метою забезпечення ефективності системи внутрішнього контролю проводять її тестування. Приклад тесту внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками наведено в додатку Б.

Контроль за дебіторською заборгованістю представляє собою частину загальної політики контролю підприємства, направленої на розширення обсягу реалізації продукції і полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості і забезпеченні своєчасного її повернення.

Об'єктами контролю є стан розрахункових взаємовідносин, що виникають в процесі звичайної та надзвичайної діяльності (тобто розрахунки з постачальниками, покупцями, різними дебіторами, підзвітними особами тощо).

Джерелами інформації при контролі за дебіторською заборгованістю є: нормативні документи по аудиту, річна та квартальна звітність, головна книга, касова книга, регістри синтетичного та аналітичного обліку, первинні документи за період.

Завдання, що стоять перед ревізором при здійсненні контролю за дебіторською заборгованістю наступні:

- оцінювати систему контролю за дебіторською заборгованістю, для чого необхідно визначити сильні та слабкі сторони контролю, що впливають на проведення щорічних ревізійний процес процедур;
- виявити дані, які можна використовувати при щорічних перевірках;
- скласти програму та методику проведення контролю дебіторської заборгованості;
- здійснити ревізію дебіторської заборгованості;
- скласти висновки, за даними ревізії та розробити рекомендації.

Методи контролю, які застосовуються при контролі за дебіторською заборгованістю:

- нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла;

- методи документального контролю, перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, розрахунково-обчислювальні перевірки та ін.;

- методи фактичного контролю, тобто інвентаризація дебіторської заборгованості.

Послідовність здійснення контролю за дебіторською заборгованістю підприємства:

На першому етапі проводиться розрахунок гранично допустимої величини дебіторської заборгованості, тобто такої величини дебіторської заборгованості, яка не веде до погіршення фінансового стану підприємства. Обов'язковій ревізії підлягають всі розрахункові документи, які відносяться до дебіторської заборгованості, яка перевищує гранично допустимий рівень.

На другому етапі контролю за дебіторською заборгованістю проводиться її аналіз за видами заборгованості, строками виникнення, величиною та дебіторами. Під час проведення аналізу визначаються такі показники: рівень дебіторської заборгованості і його динаміка за періоди, середній період інкасації дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість одного обороту дебіторської заборгованості в днях, коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, середній вік простроченої, сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості, величина ефекту або коефіцієнт ефективності від вкладення оборотного капіталу в дебіторську заборгованість.

Наступним етапом є визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості підприємства та вжиття заходів щодо наближення поточного розміру дебіторської заборгованості до оптимального. Рівень дебіторської заборгованості буде вважатися таким, що наближається до оптимального, якщо операційний прибуток

від інвестування коштів у дебіторську заборгованість буде перевищувати витрати і втрати від такого інвестування.

Таким чином, з метою оцінки стану дебіторської заборгованості слід проводити контроль в розрізі розміру заборгованості окремих дебіторів за термінами виникнення боргів.

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПРОФАУДИТ» ТА АНАЛІЗ ЇЇ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ

2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства

Протягом останніх років аудиторська компанія ТОВ «Профаудит» успішно надає послуги з проведення аудиторських перевірок, консалтингу та ведення бухгалтерського обліку. Багаторічний досвід дозволяє компанії якісно виконувати поставлені клієнтами завдання.

Основним напрямком діяльності є, звичайно, аудит. Проведення аудиторських перевірок дозволяє виявити недоліки фінансової та податкової звітності, отримати уявлення про реальний фінансовий стан підприємства. Зацікавленими в проведенні аудиторської перевірки можуть бути власники, керівництво, потенційні покупці підприємства.

Консалтингові послуги є дуже корисними у випадку, коли власники або керівництво підприємства приймає рішення щодо здійснення господарських операцій. Консультації наших спеціалістів допоможуть отримати відповідь на запитання, як господарські операції будуть відобразитися в бухгалтерському та податковому обліку, які правові наслідки здійснення таких операцій.

Бухгалтерський супровід дозволяє коректно відображати господарські операції в регістрах бухгалтерського обліку, безпомилково формувати фінансову, податкову та статистичну звітність, подавати її до контролюючих органів.

Товариство з обмеженою відповідальністю - господарське товариство, що має статутний фонд, поділений на частки (паї), розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Обов'язковим вищим органом товариства є загальні збори, рішення на яких приймається більшістю голосів. Збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю скликаються не рідше як 2 рази на рік, якщо інше не передбачено уста-

новчими документами. Такі збори вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), які володіють у сукупності більш як 60% голосів.

У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства. Дирекція (директор) вирішує всі питання діяльності товариства, за винятком тих, що входять до виключної компетенції зборів учасників, її повноваження при цьому визначено ст. 62 Закону України «Про господарські товариства» [29] та установчими документами товариства.

Контроль за діяльністю виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю здійснює ревізійна комісія, що утворюється зборами учасників товариства з їх числа у кількості не менше трьох осіб. Її діяльність регламентовано ст. 63 Закону України «Про господарські товариства» [29].

Відповідність товариства до цілого і його учасників зокрема обмежується розміром та частками статутного капіталу.

Статутний капітал ТОВ може бути сформований декількома шляхами: за допомогою майнових внесків та/або за допомогою грошових внесків учасників ТОВ.

Формування статутного капіталу майном передбачає відчуження майна засновників у власність ТОВ.

Формування статутного капіталу за рахунок грошових внесків передбачає внесення відповідної суми грошових коштів на рахунок ТОВ.

Товариство з обмеженою відповідальністю є різновидом об'єднання капіталів, що не потребує обов'язкової участі своїх членів у справах суспільства.

Основні відомості про товариство:

Повне найменування: Товариство з обмеженою відповідальністю «Профаудит».

Скорочене найменування товариства: ТОВ «Профаудит».

Код за ЄДРПОУ: 36921215.

Місцезнаходження Товариства: Україна, 65038, Одеська обл., місто Одеса, ВУЛИЦЯ МАКАРЕНКА, будинок 2-А, приміщення 3.

Керівником підприємства є Дворнікова Алла Петрівна.

Юридичний статус та мета діяльності ТОВ «Профаудит»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Профаудит» (далі Товариство) є юридичною особою, створеною у формі товариства з обмеженою відповідальністю згідно з законодавством України і діє на основі Конституції України, Цивільного та Господарського кодексу України, Законів України «Про господарські товариства»[29], «Про зовнішньоекономічну діяльність»[35], «Про цінні папери і фондову біржу»[43], а також на основі інших чинних нормативних актах України. ТОВ «Профаудит» було зареєстроване як юридична особа 22 лютого 2010 року.

Товариство має самостійний баланс, поточний, валютний та інші рахунки в банках, печатку та штампи зі своїм найменуванням, знаки для товарів і послуг, фірмове найменування, які затверджуються директором товариства та реєструються згідно з чинним законодавством.

Його учасники самостійно визначають свою управлінську структуру, порядок прийняття рішень, маркетингову та цінову політику, політику оплати праці та виплати дивідендів, а також вирішують інші питання ведення та управління товариством.

Основні види діяльності підприємства

Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) є складовою частиною державної системи класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації. КВЕД призначено для використання органами державного управління, фінансовими органами та органами статистики.

Згідно статуту ТОВ «Профаудит», основний вид діяльності підприємства:

69.20 Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування.

Гнучка цінова політика, бонусна система, а так само індивідуальний підхід до кожного клієнта, дозволяють швидко і якісно вирішувати будь-які поставлені завдання в незалежності від рівня їх складності.

Фахівці компанії завжди готові прийти на допомогу, а також дати грамотну і професійну консультацію.

Управлінська структура компанії дуже чітко організована, функціональні обов'язки чітко розділені між відділами, а в відділах між його співробітниками.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану – найпопулярніший напрям аналізу результатів господарської діяльності і включає в себе загальну оцінку фінансового стану підприємства; аналіз фінансової стійкості, аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства. аналіз фінансових результатів, аналіз ймовірності банкрутства, аналіз ділової активності, аналіз руху грошових коштів.

Аналіз фінансового стану у кваліфікаційній роботі здійснюється за період з 01.01.2021 року по 31.12.2022 року та за наступними напрямками:

- загальна оцінка фінансового стану підприємства;
- аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства
- аналіз ймовірності банкрутства
- аналіз фінансових результатів

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1453,7	616,4	0,42

Продовження табл.2.1			
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	101,2	-213,2	-0,11
3. Валюта балансу, тис.грн.:	9	166,3	0,95
- на початок року			
- на кінець року	166,3	22,3	0,13
4. Середнє річне значення валюти балансу, тис.грн.	87,65	94,3	1,08

*Розраховано за даними підприємства

З таблиці 2.1 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в 1,08 разів супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 0,42 рази та зменшення фінансового результату до оподаткування в 0,11 разів, що свідчить про розширення підприємством своєї діяльності та ефективне вкладення грошових коштів у формування активів підприємства в звітному році порівняно з попереднім. Тобто, зміни у валюті балансу можна охарактеризувати як позитивні.

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз фінансової стійкості підприємства

Показники	Алгоритм Розрахун. за кодом рядка	На початок попереднього Року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії (К _{авт})	1495 1900	0,41	0,63	-4,86	більше 0,5
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (К _ф)	1595+1695 + +1700 1495	1,43	0,23	-1,21	менше 1,0

Продовження табл.2.2						
3. Наявність власних оборотних коштів (ОК _{вл})	1495	–				
	1095	або				
	1495	+	3,7	104,9	-108,3	зменшення
	1595	–				
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (К _{ман})	1495	–				
	1095		1	1	1	більше 0,1
	1495					
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (К _з)	1495	–				
	1095					
	119		0,21	0,73	-4,86	0,1
	5+1200					

*Розраховано за даними підприємства

Як видно з табл. 2.2, коефіцієнт автономії впродовж двох років не покращився, що свідчить про погіршення стабільності і фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів, як і попередній показник, на кінець звітнього року погіршився і показує, що підприємство на початок попереднього року на 1 грн. власних коштів залучало 1,43 грн. залучених коштів, на кінець попереднього року - 0,23 грн., на кінець звітнього року – 1,21 грн. Підприємство має власний оборотний капітал, величина якого на кінець звітнього року зменшується, що негативно характеризує діяльність підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу однаковий за всі періоди. Значення коефіцієнту забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами на кінець звітнього року зменшився, і не знаходиться в межах норми, що свідчить про недостатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Таким чином, аналіз показників фінансової стабільності підприємства дозволяє зробити висновок про неефективне вкладення грошових коштів в діяльність підприємства та фінансову стабільність функціонування підприємства на ринку.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітного року*

Показники активу балансу	Сума, тис.грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис.грн.		Платіжний результат, тис.грн.	
	на почат ок року	на кінець ь року		на почат ок року	на кінець ь року	на почат ок року	на кінець ь року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	130,9	20,3	P_1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615÷1660 ++1690+1700)	61,4	128,9	69,5	-108,6
A_2 –Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	1,9	2	P_2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	-	-	1,9	2
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+ 1200)	-	-	P_3 – Довгострокові пасиви (1500÷1520)	-	-	-	-
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	-	-	P_4 - Постійні пасиви (1495+1665 +1525+1526)	104,9	-108,3	104,9	-108,3
<i>Баланс</i>	166,3	22,3	<i>Баланс</i>	166,3	223	-	-

*Розраховано за даними підприємства

З табл. 2.3 видно, що впродовж двох років (на початок та на кінець звітнього року) виконується наступна нерівність: $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A4 < П4$. Таким чином, Баланс підприємства впродовж двох років не є абсолютно ліквідним, тому що не виконується перша нерівність.

Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (або табл.3.4) за допомогою табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками *

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$\frac{1195+1200}{1695}$	= 2,0	1,7	2,7	0,2	-2,5
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	$\frac{1195+1200-1100-1110}{1695}$	1,0	1,7	2,7	0,2	-2,5
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{1160+1165}{169 \cdot 5}$	> 0,2 [0,25.. 0,35]	1,7	2,1	0,2	-1,9

*Розраховано за даними підприємства

З табл. 2.4 видно, що коефіцієнт покриття не знаходиться в межах норми, коефіцієнт швидкої ліквідності також не знаходиться в межах норми, що негативно характеризує діяльність підприємства і свідчить про те, що підприємство не здатне покрити свої термінові зобов'язання, і негативним є невідповідність нормативному

значенню коефіцієнту абсолютної ліквідності. Тобто, підприємству необхідно застосовувати заходи, щодо підвищення цього показника.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюють за допомогою даних форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	1453,7	157,2	616,4	-42,4	-837,3	-0,6 р
2. Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	1352,5	148,7	829,6	-61,3	-522,9	-0,4р
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	-	x	-	x	-	-
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – 2250 –2255	-	-	-	-	-	-
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	-	-	-	-	-	-
6. Фінансові результати від звичайної діяльності	2290 (2295)	101,2	670,2	-213,2	-210,7	-314,4	-31,07

*Розраховано за даними підприємства

З табл. 2.5 видно, що фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім зменшився на 314,4 тис. грн., або на 31,07%. Це відбулось за рахунок зменшення фінансового результату від реалізації продукції на 522,9 тис. грн., або в 0,4 рази. Негативний вплив здійснив збиток від іншої операційної діяльності в звітному році, який склав 829,6 тис. грн.

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в попередньому році формувався за рахунок прибутку від реалізації продукції, прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності, прибутку від іншої діяльності, а також прибутку від іншої операційної діяльності. В звітному році цей показник формувався за рахунок прибутку від реалізації продукції, прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності, прибутку від іншої діяльності та збитку від іншої операційної діяльності.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності *

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом Рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1453,7	616,4	-837,3	-57,6
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	-	-	-	-
3. Адміністративні витрати	2130	-	-	-	-
4. Витрати на збут	2150	-	-	-	-
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050- 2130-2150	1453,7	616,4	-837,3	0,6р

*Розраховано за даними підприємства

З табл. 2.6 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності в звітному році порівняно з попереднім зменшився на 837,3 тис. грн., або

на 106 %. Це відбулось за рахунок зменшення чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) більшими темпами, а саме на 57,6%, ніж витрат.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.7.

З табл. 2.7 видно, що сума чистого прибутку підприємства в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 314,4 тис. грн., або на 310,7%. Це відбулось за рахунок зменшення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування на таку ж суму.

Таблиця 2.7 - Аналіз формування чистого прибутку*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2290 (2295)	101,2	-213,2	-314,4	-310,7
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн.	2300	-	-	-	-
3. Чистий прибуток, тис. грн.	2290 (2295)– –2300	101,2	-213,2	-314,4	-310,7

*Розраховано за даними підприємства

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 - Аналіз рентабельності виробництва*

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абс.відхил.
1. Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	101,2	-213,2	-314,4

2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1011*	10,7	10,7	0
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	166,3	22,3	-144
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	177	33	-144
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	57,2	-646,1	-703,3

*Розраховано за даними підприємства

З табл. 2.8 видно, що в звітному році порівняно з попереднім рентабельність виробництва зменшилась на 703,3%. Це відбулось за рахунок зміни наступних факторів :

- зменшення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на 314,4 тис. грн. зменшило рентабельність виробництва на 703,3 відсоткових пункти;
- середньорічна вартість ОЗ не змінилась;
- зменшення середньорічної вартості оборотних коштів на 144 тис. грн. також не змінило рентабельність виробництва.

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1.

$$Z = \frac{-0.3877 - 1.0736 \cdot K_{пл} + K}{0579} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

PK – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

Π – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

Якщо $Z > 0$, констатується високий рівень банкрутства, при $Z < 0$ – низький.

$$Z \text{ попер.} = -0,3877 - 1,0736 * 2,7 + 0,579 * (61,4 / 166,3) = -3,07$$

$$Z \text{ звітн.} = -0,3877 - 1,0736 * 0,2 + 0,579 * (130,6 / 22,3) = 2,8$$

За допомогою формули (1) визначили рівень Z -показника в звітному та попередньому роках та оцінили тенденцію його зміни в звітному році порівняно з попереднім.

Показники свідчать, що рівень банкрутства підприємства високий.

Оцінка ймовірності банкрутства за двох факторною моделлю Альтмана свідчить, що в попередньому році показник $Z < 0$, що свідчить про низький рівень ймовірності банкрутства підприємства, а в звітному році показник $Z > 0$, що свідчить про – високий рівень ймовірності банкрутства підприємства. Даний показник має тенденцію до зростання, тобто вірогідність банкрутства збільшується, цей показник негативно характеризує діяльність підприємства.

3. ПРАКТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ ЦПРОФАУДИТ»

3.1. Організація бухгалтерського обліку та облікова політика на підприємстві

Підприємство ТОВ «Профаудит» здійснює всі види обліку, необхідні для забезпечення управлінських рішень достовірною та своєчасною інформацією про господарські операції та процеси: первинний, бухгалтерський фінансовий, статистичний, податковий, внутрішньогосподарський. Основними положеннями організації бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства є наступні:

1. Форма організації бухгалтерського обліку – автоматизована.
2. Бухгалтерський облік ведеться централізованою бухгалтерією.
3. Облік основних активів, капіталу та зобов'язань ведеться відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку.
4. Фінансова звітність укладається і подається відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та ПСБО.
5. Показники річної звітності підтверджуються матеріалами інвентаризації.
6. Інвентаризаційна комісія. Терміни та обсяги інвентаризації визначаються наказом керівника.
7. Фінансова звітність за вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності укладається шляхом трансформації звітності, укладеної за ПСБО.
8. Організація податкового обліку на підприємстві здійснюється у відповідності з діючим законодавством за допомогою окремих реєстрів податкового обліку.

Бухгалтерський облік охоплює усю сукупність господарської та фінансової діяльності підприємства. Головною задачею бухгалтерського обліку на підприємстві являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси в результатах діяльності підприємства, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами.

Обов'язки бухгалтерської служби наведено у табл. 3.1

Таблиця 3.1– Обов'язки бухгалтерської служби

Посада	Скорочений зміст службових обов'язків
Головний бухгалтер	Загальне керування обліком та звітністю. Організовує контроль та ревізію у підрозділах. Перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію. Веде облік валових витрат та валових доходів підприємства. Облік розрахунків з постачальниками послуг. Облік валютних операцій та розрахунків по податкам та платежам.
Бухгалтер-касієр	Приймає готівкові грошові кошти і оформлює касові документи. Веде облік на рахунку 30.Приймає і видає готівку, веде касову книгу, складає реєстри депонованих сум, складає звіт по касі. Складає розрахунково-платіжні відомості на оплату праці. Складає зведені відомості обліку праці та заробітної платні.
Інший обліковий персонал	<ul style="list-style-type: none">- облік, аналіз і контроль за необоротними активами, оборотними активами, власним капіталом та довгостроковими і короткостроковими обов'язками, формуванням доходів і результатів діяльності;- забезпеченням наявності первинної документації і своєчасної обробки первинних документів;- забезпечення повного відображення усіх витрат підприємства і прибутків, постійне порівняння прибутків з витратами, виявлення спільних фінансових результатів діяльності підприємства;- оформлення матеріалів, пов'язаних з нестачею і відшкодуванням втрати від нестачі, розкрадання і порчі активів підприємства

Бухгалтерський облік на ТОВ «Профаудит» здійснюється на підставі нормативно – правових документів, що розробляються органами, на які покладено обов'язки регулювання у країні питань обліку і звітності. Це дає змогу підприємству вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за єдиними принципами й формою і таким чином забезпечувати порівнянність облікової інформації.

Бухгалтерський облік на підприємстві веде бухгалтерська служба, до якої належить: головний бухгалтер та бухгалтер, тому бухгалтерський облік здійснюється на підприємстві звітністю головного бухгалтера та його помічника.

Підприємство веде бухгалтерський, фінансовий та податковий облік за автоматизованою формою, користуючись програмою BAS бухгалтерія , та допоміжними програмами MSOffice: Excel і Word; веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

Підприємство здає скорочену форм фінансової звітності у органи статистики.

Весь цикл бухгалтерського обліку від здійснення операції до складання фінансової звітності може бути поділений на такі етапи:

1. Відображення всіх операцій у первинних документах в програмі;
2. Аналіз операції, її визнання та оцінка відповідно до вимог П(С)БО;
3. Внесення записів за результатами переоцінки або зміни графіків лізингових платежів та внаслідок зміни валютних курсів (у розрізі валютних договорів);
4. Закриття рахунків доходів і витрат;
5. Складання оборотно-сальдового балансу;
6. Складання фінансової звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати).

Трудовий колектив підприємства складають усі громадяни, що беруть участь в діяльності підприємства на основі трудового договору (контракту), а також інших правових форм, які регулюють трудові відносини.

На якість роботи облікового персоналу підприємства, в тому числі і бухгалтерії, впливають професійний рівень, психологічний клімат та стан здоров'я кожного робітника. Останнє напряму залежить від створення умов для здорового способу життя для кожного співробітника.

3.2. Облік розрахунків з вітчизняними покупцями та замовниками

Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками на підприємстві здійснюються за відвантажену готову продукцію та товари, надані послуги та виконані роботи. Використовується готівкова та безготівкова форми розрахунків, а також мають місце бартерні (товарообмінні) операції та взаємозалік заборгованості. Для обліку розрахункових операцій з вітчизняними постачальниками та підрядниками використовується рахунок 361 «Розрахунок з вітчизняними покупцями».

При відвантаженні готової продукції, товарів, наданні послуг, виконанні робіт за П(С)БО 10 «Доходи» виникає дохід, який відображається відповідно на рахунках:

- 701 «Доходи від реалізації готової продукції»
- 702 «Доходи від реалізації товарів»
- 703 «Доходи від реалізації послуг».

Облік розрахунків з покупцями наведено у таблиці 3.2 та табл.3.3.

Таблиця 3.2 – Облік розрахунків з покупцями готової продукції грошовими коштами

№ п/п	Зміст операцій	Д ^Г	К ^Г	Сума, грн.
1	Відвантажена готова продукція	361	701	24000
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	701	643	4000
3	Видана податкова накладна	643	641	4000
4	Зарахована на поточний рахунок в національній валюті виручка від реалізації	311	361	19000
5	Проведено частково розрахунок через касу	301	361	1000

При цьому виникає заборгованість покупця за відвантажені товари, продукцію (роботи, послуги), яка відображається по дебету рахунка 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

Таблиця 3.3 – Облік розрахунків з покупцями товарів (взаємозалік)

№ п/п	Зміст операцій	Д ^Г	К ^Г	Сума, грн.
1	Відвантажені товари покупцю за договором №1	361	702	72000
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	702	643	12000
3	Видана податкова накладна	643	641	12000
4	Оприбутковано одержані від постачальника товари за договором №2	281	631	60000
5	Нараховано податковий кредит з ПДВ	644	631	12000
6	Отримана податкова накладна від постачальника	641	644	12000
5	Проведено взаємозалік заборгованості на підставі додаткової угоди до договору №1, №2	631	362	12000

Облік розрахунків з покупцями за реалізовані запаси та необоротні активи (основні засоби) ведеться за допомогою рахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 - Облік розрахунків з покупцями за реалізовані запаси та необоротні активи

№ п/п	Зміст операцій	Д ^Г	К ^Г	Сума, грн.
1	Передані покупцю запасні частини за актом прийому-передачі	377	712	6000
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	701	643	1000
3	Видана податкова накладна	643	641	1000
4	Зарахована на поточний рахунок в національній валюті виручка від реалізації	311	361	6000

3.3. Облік розрахунків з іноземними покупцями та замовниками

Експорт товарів (робіт, послуг) - це продаж резидентами України іноземним суб'єктам господарювання товарів (робіт, послуг) з вивозом або без вивозу цих товарів за територію України. При вивезенні товарів за межі митної території України експортер відповідно повинен:

- подати митному органу документи, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України;
- сплатити податки та збори, установлені для операцій з експорту товарів;
- дотримуватися вимог, передбачених законом.

Особливості відображення експортних операцій у бухгалтерському обліку показано в табл.3.5.

При експорті товарів і супутніх такому експорту послуг ставка податку становить «0» відсотків до бази оподаткування. Під супутніми розуміються послуги, вартість яких відповідно до норм митного законодавства включається до митної вартості товарів, що експортуються або імпортуються.

До митної вартості товарів, що вивозяться (експортуються) з України, крім ціни товару на підставі договору купівлі-продажу або обміну, також включаються фактичні витрати, які раніше не були до неї включені:

Таблиця 3.5 – Особливості відображення в обліку експортних операцій

Перша подія – отримання оплати	Перша подія – відвантаження товару
1. Заборгованість, що виникла – немонетарна стаття, тому на кінець періоду і на дату погашення курсові різниці щодо неї не розраховуються	1. Заборгованість, що виникла – монетарна стаття, тому на кінець періоду і на дату погашення щодо неї розраховуються курсові різниці
2. Дохід за такою операцією визначається на дату відвантаження, але за курсом НБУ на дату отримання оплати (авансу)	2. Дохід визначається за курсом НБУ на дату нарахування доходу (тобто на дату відвантаження товару)

- на навантаження, вивантаження, перевантаження, транспортування та страхування до пункту перетинання митного кордону України;

- комісійні та брокерські винагороди;

- ліцензійні та інші платежі за використання об'єктів права інтелектуальної власності, які покупець повинен прямо чи побічно здійснити як умову продажу (експорту) товарів, які оцінюються.

Для відображення коштів, що надходять на розподільний рахунок, у бухгалтерському обліку застосовується субрахунок 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

Попередня оплата за зовнішньоекономічним контрактом відображається за субрахунком 681 «Розрахунки за авансами одержаними».

Митні платежі, сплачені митним органам при експорті товарів, є витратами звітного періоду та відображаються на рахунку 93 «Витрати на збут».

Бухгалтерський облік розрахунків з іноземними покупцями ведеться за допомогою субрахунку 362 «Облік розрахунків з іноземними покупцями».

Порядок обліку експортних операцій здійснюється у відповідності до типу експортної операції, а саме:

1. Продаж товарів на експорт із подальшим отриманням виручки на валютний рахунок на протязі одного місяця.

2. Продаж товарів на експорт із подальшим отриманням виручки на валютний рахунок на протязі декількох місяців.

3. Продаж товарів на експорт із отриманням передплати (авансу).

Таблиця 3.6 – Бухгалтерський облік експортних операцій

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Перерахована з поточного рахунку в національній валюті на митницю сума митних зборів (мита, митних зборів)	377	311
2. Відвантажено на експорт товар за ВМД. Відображено доход від реалізації товару на експорт за фактурною вартістю (курс НБУ на дату ВМД)	362	702
3. Нараховано митні збори і мито на підставі ВМД	93	377
4. Нараховано ПДВ на підставі ВМД за нульовою ставкою	702	643
5. Зарахована на розподільний валютний рахунок виручка від реалізації товару від іноземного покупця	314	362
6. Нараховано курсову різницю (прибуток)	362	714
7. Нараховано курсову різницю (збиток)	945	362

В табл.3.6 показано проводки, які укладаються при здійсненні експорту товарів із отриманням попередньої оплати (авансу) від покупця.

При здійсненні перерахунку дебіторської заборгованості іноземних покупців:

- збільшення курсу НБУ по відношенню до іноземної валюти призводить до прибутків у зв'язку із курсовою різницею;
- зменшення курсу НБУ по відношенню до іноземної валюти призводить до збитків у зв'язку із курсовою різницею.

Оплата за відвантажений товар (надані послуги, виконані роботи) повинна бути зарахованою на валютний рахунок українського підприємства на протязі 180 днів з дати експортної ВМД. При порушенні установлених термінів нараховуються пеня в розмірі 0,3 % від суми заборгованості в гривнях, яка виникла на кінець 180-го дня. Порядок розрахунку пені такий самий, що і при імпорті.

Таблиця 3.7 – Здійснення попередньої оплати при експорті

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Зараховано аванс від покупця за продукцію на валютний рахунок (за курсом НБУ на дату зарахування коштів на валютний рахунок)	312	681

Продовження табл. 3.7		
2. Перерахована з поточного рахунку в національній валюті на митницю сума митних зборів (мита, митних зборів)	377	311
3. Відвантажено готову продукцію іноземному покупцю (за курсом НБУ на дату зарахування передплати (авансу) від покупця)	362	701
4. Нараховано митні збори і мито на підставі ВМД (за курсом НБУ на дату ВМД)	93	377
5. Відображено погашення кредиторської заборгованості перед іноземним покупцем	681	362
8. Курсова різниця	Не нараховується	

3.4. Облік розрахунків вексями

Вексельний облік посідає особливе місце в системі безготівкових розрахунків. Його основне призначення – погашення боргових зобов'язань перед постачальниками різними організаціями. Векселі як складова частина цінних паперів, що засвідчує майнові права, проведення та передача яких можлива тільки при його передачі (пред'явленні).

Вексель (в перекл. з нім. – зміна, обмін, розмін) означає письмове відображення боргового зобов'язання. Він засвідчує боргове зобов'язання векселедавця сплатити певну суму коштів після настання встановленого строку власнику векселя. Оскільки історія обігу векселів в Україні невелика, то вітчизняні вексельні розрахунки повністю базуються на міжнародних.

При відображенні в обліку векселів (виданих або одержаних), необхідно враховувати: вид векселів – простий, переказний; строк платежу за векселем, що обумовлює наявність (відсутність) відсотків, які нараховуються на вексельну суму; наявність (відсутність) доручення – авалю; доміціляцію векселя.

Простий вексель (соло) – являє собою письмовий документ, що містить просте, нічим не обумовлене, письмове зобов'язання векселедавця (боржника) сплатити векселедержавцю (кредитору) зазначену грошову суму у визначений строк і обумовленому місці. Переказний вексель (тратта) – письмовий документ, який містить простий і нічим не обумовлений наказ векселедавця (платника) сплатити певну суму грошей отримувачу у визначений строк і у визначеному місці. Простий вексель виписується позичальником із зобов'язанням сплатити борг кредитору, а переказний

вексель – це вимога кредитора до позичальника сплатити гроші третій особі - remitentu.

Переказний вексель в складі трьох учасників використовують для погашення боргу однієї особи іншій.

У зв'язку із введенням національних положень по обліку та новим Планом рахунків, значно змінився порядок обліку векселів. Згідно з наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. №290 для операцій з векселями передбачено використовувати наступні рахунки та субрахунки:

- 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»;
- 53 «Поточні фінансові інвестиції»;
- 162 «Довгострокові векселі одержані»;
- 34 «Короткострокові векселі одержані»;
- 341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі одержані в іноземній валюті»;
- 51 «Довгострокові векселі видані»;
- 514 «Довгострокові векселі видані в національній валюті»;
- 512 «Довгострокові векселі видані в іноземній валюті»;
- 621 «Короткострокові векселі видані в національній валюті»;
- 622 «Короткострокові векселі видані в іноземній валюті».

Згідно з національними положеннями бухгалтерського опіку, облік всіх операцій, які впливають на формування фінансових результатів, повинен вестись розгорнуто, тобто на рахунках класу 7 записується сума, що одержана, або така, яка підлягає одержанню при відчуженні векселя; на рахунках класу 9 записується облікова вартість в кінці звітного періоду, а на активно-пасивному, результативному, фінансовому рахунку 79 «Фінансові результати» записується сформований підсумковий результат за всіма операціями звітного періоду, в тому числі й операціями з відчуженням векселів. Для обліку доходів від операцій відчуження векселів використовуються субрахунки:

- 712 «Доходи від реалізації інших необоротних активів»;
- 719 «Інші доходи від операційної діяльності»;

- 741 «Доходи від реалізації фінансових інвестицій».

Вексельні розрахунки проводяться за рахунок казначейських векселів, що надаються за рахунок фінансування витрат з метою:

- 1) погашення кредиторської заборгованості (за згодою відповідальних кредиторів);
- 2) продажу юридичним особам – резидентам;
- 3) застави з метою забезпечення зобов'язань перед резидентами згідно із законодавством про заставу;
- 4) заліку в оплату податків до бюджету за бажанням власника векселя.

Векселедавцем та платником по казначейським векселям, що випущені за рахунок фінансування витрат з бюджету, виступає головне управління Державного казначейства, яке щомісячно публікує інформацію про умови випуску і погашення казначейських векселів.

Фінансові операції на одержання векселів по надходженню будуть: надходження від покупців векселів після акцепту, а також акцепти, які надходять від покупців.

Передачу векселів одержаних проводять для оплати зобов'язань, передачу в заставу – для одержання кредитів, передачу банку – для дисконтування, передачу банку для вимоги платежу по векселю, обмін на звільнення від сплати частини податків при настанні строків погашення, власне пред'явлення покупцю.

В обліку повинні відображатись операції по одержанню векселів. В простому векселі обов'язково повинна бути вказана дата і місце видачі, сума боргового зобов'язання, строк та місце платежу, назва кредитора, підпис позичальника-векселедавця. Окремою сумою відображаються зобов'язання по сплаті відсотків.

Щодо переказного векселя, то тут записують: назву «векселя»: зобов'язання на сплату певної суми; назва трасата (платника); зазначення терміну та місця платежу; найменування ремітента (одержувача); зазначення строку і місця платежу, дата і місце складання векселя; підпис трасанта (особи, яка видала вексель).

Всі переказані векселі обов'язково акцентуються трасатом, якщо цього не буде, то він не може мати ніяких зобов'язань по векселю, акцепт-згоди сплатити век-

сель. На таку оплату трасат записує на лицьовій стороні векселя «Зобов'язуюсь сплатити» чи «Вексель акцептований», ставить дату, підпис і скріплює печаткою.

Облік вексельних операцій залежить від видів цих векселів, порядку заповнення показників та їх змісту, порядку видачі та прийняття акцепту, передачі та авалю векселів. Оцінка векселя проводиться в розмірі вексельної суми, що зазначена в ньому прописом та цифрами, вона може включати відсоток за обертання векселя. Цей облік ведеться паралельно з обліком дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Фінансові операції по відображенню обліку векселів, які одержані для погашення дебіторської заборгованості будуть (табл.3.8).

Таблиця 3.8 – Кореспонденція рахунків

№ п/п	Зміст операцій	Дебет рахунків	Кредит рахунків
1	Списано, продано товарів	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	702 «Дохід від реалізації товарів»
2	Списана облікова вартість товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складах»
3	Нарахована сума податкових зобов'язань	702 «Дохід від реалізації товарів»	641 «Розрахунки по податках»
4	Отримано вексель від покупця	341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
5	Вексель погашено зарахуванням коштів на поточний рахунок підприємства	311 «Поточний рахунок в національній валюті»	341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»
6	Визначено фінансовий результат	791 «Фінансовий результат від основної діяльності», 702 «Дохід від реалізації товарів», 791 «Фінансовий результат від основної діяльності»	902 «Собівартість реалізованих товарів» 791 «Фінансовий результат від основної діяльності» 441 «Нерозподілений прибуток»

Таким чином, організація бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «Проф аудит» ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства.

Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, виконані роботи та надані послуги на підприємстві ведеться за допомогою рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» з використанням субрахунків 361

«Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». Для обліку авансів, отриманих від покупців та замовників, використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Резерв сумнівних боргів не створюється. Розрахунки з покупцями та замовниками на підприємстві ведуться у грошовій формі, а також використовуються інші форми розрахунків.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній роботі були розглянуті теоретичні основи та законодавча база обліку розрахунків з покупцями та замовниками; стан бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві; був проведений аналіз фінансового стану підприємства.

Провівши дослідження за матеріалами ТОВ «Профаудит» слід зазначити, що документальне оформлення розрахунків з покупцями ведеться згідно встановлених норм і законів.

При розробці кваліфікаційної роботи було досліджено відповідності організації обліку на підприємстві вимогам діючого законодавства. За отриманими результатами виявилось наступне:

- в ході співставлення даних фінансової звітності з даними бухгалтерського обліку суттєвих відхилень не виявлено, перевірена фінансова інформація ТОВ відображена у фінансовій звітності справедливо та достовірно, відповідає нормативним вимогам щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні.

Організація і проведення внутрішніх та зовнішніх перевірок у світовій практиці виконуються за допомогою комп'ютерної техніки. Впровадження обчислювальної техніки в процес контролю дає змогу значно скорочувати його трудомісткість і створює нові можливості в організації і методиці проведення контролю (аудиту).

Контроль передбачає:

- перевірку відповідності звітних даних запровадженому принципу відображення даних у звітності. Для цього за певний період часу переглядають наявні звітні дані і дані, відбиті в звітних документах, з метою узгодження показників форм звітності. При цьому використовується нормативно-довідкова інформація у вигляді таблиці узгодження та бази знань;

- виконання функцій внутрішнього аналізу;

- надання додаткових аудиторських послуг з оцінки і прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства.

Під час контролю з використанням обчислювальної техніки враховуються такі фактори:

- а) рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку;
- б) наявність методики проведення аналізу на підприємстві;
- в) доступність облікових даних;
- г) складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю та аналізу.

Пропонуємо підприємству в процесі організації системи внутрішнього контролю користуватися допомогою спеціальних програмних засобів.

Безумовно, основою удосконалення бухгалтерського обліку є підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи в господарстві можуть тільки спеціалісти, які знають як методологію і техніку обліку, так і економіку виробництва. Бухгалтери повинні володіти певним рівнем знань в галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права, ефективно використовувати сучасні засоби обчислювальної техніки для опрацювання обліково-економічної інформації. Тому пропонуємо керівництву підприємства здійснювати планові заходи щодо підвищення кваліфікації облікового персоналу.

В результаті дослідження методичних підходів до організації обліку, аналізу та аудиту на конкретному підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. Порядок визнання, оцінки та обліку дебіторської заборгованості регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, обліковою політикою підприємства.

2. Дебіторська заборгованість по нетоварним операціям включає заборгованість, яка не пов'язана із рухом товарів та включає:

- заборгованість бюджету по податкам та обов'язковим платежам;
- заборгованість по претензіям;
- заборгованість підзвітних осіб;
- заборгованість за виданими позиками тощо.

3. Основними проблемами організації обліку є:

- відсутність аналітичного обліку за термінами погашення заборгованості;
- слабка система контролю за своєчасністю повернення заборгованості;

- відсутність облікової політики щодо резервів сумнівних боргів тощо.

Пропонується підприємству сформувати власну політику щодо управління заборгованістю з метою прискорення оборотності оборотних коштів.

5. Облік на підприємстві ведеться відповідно до Закону України Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, П(С)БО та облікової політики підприємства. З метою покращення ефективності облікового процесу планується:

- в наказі Про облікову політику підприємства передбачити створення резерву сумнівних боргів

- розробити схему документообігу розрахункових операцій.

Рекомендується створити на підприємстві групу внутрішнього аудиту.

Сподіваємось, що запропоновані заходи стануть в нагоді підприємству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : [підручник]. К. : КНТЕУ, 2011. 780 с.
2. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. практич. пос. К. : Центр учбової літератури, 2012. 536 с.
3. Велш Глен А. Основи фінансового обліку /Пер. з англ. О.Мілін, О.Ткач. К.: Основи, 2007. 943 с.
4. Організація бухгалтерського обліку : [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулепова. 2-е вид., доп. і перер. Житомир : ЖІТІ, 2010. 576 с.
5. Ф.Ф. Бутинець. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студ. спец. «Облік і аудит». 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2012. 912 с.
6. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. К. : Лібра. 2001. 840 с.
7. Голов С.Ф. Фінансовий облік : підручник / С. Ф. Голов [та ін]. К. : Лібра, 2012. 976 с.
8. Костюченко В., Шаповалова Г. Облік дебіторської заборгованості. 2011. № 7. С. 2-9.
9. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік. Частина II: навчальний посібник. ОНЕУ, 2013. 462 с.
10. Сопко В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2012. 578 с.
11. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерський учет и финансовый анализ; пер. с англ. Ю. А. Огибин, Г. А. Огибин. М. : Сирин, 1998. 302 с.
12. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: 6-тє вид. К. : А.С.К., 2013. 784 с.
13. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Інструкція Національного банку України N 22 від 21 січня 2004 року. Законодавство

України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні.: Закон України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

15. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 №87. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>(дата звернення: 10.05.2023).

16. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

17. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

18. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

19. Про вживання міжнародних правил і комерційних термінів. Указ Президента України від 04 жовтня 1994 року. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

20. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).

21. Антонюк О.П., Ступницька Н.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посіб. Одес. нац. акад. харч. технологій. 3-тє вид., стер. Львів: «Магнолія-2006», 2015. 326 с.

22. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчальний посібник для студентів ВУЗів. К.: ЦУЛ, 2009. 328 с.

23. Буряк П.Ю., Васьківська К.В., Ясіновська І.Ф., Пасінович І.І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Л. : Вид. Ліга-Прес, 2011. 308 с.

24. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.
25. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль:, ТНЕУ, 2016. 304 с.
26. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2013. 132 с.
27. Організація і методика економічного аналізу Навч. посіб./Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
28. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2011. 488 с.
29. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В.. Економічний аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. 624 с.
30. Техніко-економічний аналіз: навч. посіб. / Н. С. Поповенко [та ін.]; під. ред. Н. С. Поповенко. Одеса : Стандартъ, 2014. 143 с.
31. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Фінансовий аналіз: підручник. Житомир. нац. агроєкол. ун-т. - 5-те вид., доповн. Житомир : Рута, 2012. 608 с.
32. Чернелевський Л. М., Слободян Н. Г., Михайленко О. В. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний: Підручник. К.: «Хай-Тек Прес», 2009. 640 с.
33. Черниш С.С. Економічний аналіз: Навч. посібник К.: Центр учб. л-ри, 2010. 312 с.
34. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2012. 368 с
35. Журавель Г.П. Облікова політика підприємства в ринкових умовах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г. П. Журавель, В. Б. Клевець, П. Я. Хомин ; за ред. П. Я. Хомина ; М-во освіти і науки України. К. : Професіонал, 2012. 319 с.
36. Кім Г.Г., Сопко В.В. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення. Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 480 с.

37. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. К: ЦУЛ, 2013. 452 с.
38. Крупельницька І.Г. Звітність підприємств : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2012. 232 с.
39. Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. К.: вид-во КНЕУ, 2012. 331 с